

FRANSIZ TARİHÇİ MAXİME GAUİN İLE KONUŞTUK: 1915 ERMENİ MESELESİ - BEYAZTARİH.COM - 24.04.2020

Maxime GAUIN

Blog No: 8
27.04.2020

BeyazTarih.com (24 Nisan 2020)

Röportajı Yapan: Beyaz Tarih - Cevaplayan: Maxime GAUIN*

Bay Gauin, ilk olarak zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz. Türk okurların sizi tanıması için kendinizden ve çalışmalarınızdan bahsedebilir misiniz?

Lisans eğitimimi Bordeaux-III-Michel-de-Montaigne Üniversitesi'nde tarih bölümünde tamamladım. Daha sonra yüksek lisansımın ilk yarısını Lyon-II-Lumière Üniversitesi ve École normale supérieure de Lyon'da ve ikinci yarısını Paris-I Sorbonne Universitesinde çağdaş tarih bölümünde tamamladım. Son olarak doktoramı Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, 1918'den 1923'e Fransız Cumhuriyeti ve Ermeni Komiteleri Arasındaki İlişkiler üzerine yaptım. Akademik dergiler için Türkiye, Azerbaycan, İngiltere, ABD, vb. ülkelerde birçok yazı kaleme aldım ve son zamanlarda Edward Erickson (ed.) dergisinde zorla tehcir üzerine, *Ayaklanma Karşıtı Savaşta Küresel Bir Tehcir Tarihi*, Londra-New York: Bloomsbury, 2019 isimli bir bölüm yazdım.

Konuya girmeden önce sorunun yargısal kaynağına değinmek istiyorum. Soykırım'ın tanımı yapar mısınız ve soykırım nedir?

Soykırım Birleşmiş Milletler sözleşmesi (1948) tarafından tanımlanan yasal bir kavramdır. Irk, ulusal, etnik veya dini bir grubu yok etmeyi amaçlayan bir suç anlamına gelir. Nefretin motive ettiği katliam illa ki soykırım demek değildir. Ermeni tarafı sürekli Rafael Lemkin'e

atıfta bulunur, ancak Lemkin'in soykırım kelimesini ortaya attığı doğruysa (bu arada, İşgal Altındaki Avrupa'da Eksen Kuralı, Washington, Carnegie Vakfı, 1944 adlı kitapta Ermeni kelimesi tek bir kez bile kullanılmamıştır.), onun yaptığı bu tanım 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından reddedildi, çünkü son derece belirsizdi, yani neticede anlamsızdı, yersizdi.

Türk-Ermeni çatışmasının tarihi kökeni hakkında ne düşünüyorsunuz?

Başta, bu, Rusların eskiden beri (1850'ler) serbest denizlere doğru genişlemesinin bir parçasıydı. 1878'de giderek Anglo-Sakson Protestanlığının Müslüman karşıtı sektörleriyle de ilgili olmaya başladı. Ermeni milliyetçileri Fransa'da bir destek bulmaya çalıştılar, ancak çoğunlukla Birinci Dünya Savaşı'na kadar başarısız oldular.

Bu durumda milliyetçiliğin Osmanlı Ermenileri arasında Sırplar, Yunanlılar veya Bulgarlar'dan daha sonra ortaya çıktığını bilmek önem arz etmektedir ve bunun belli bir bilindik temele kavuşması için onlarca yıl gerekiyordu. İlk Ermeni milliyetçi isyanı 1862'de patlak verdi, ancak 1902'nin sonlarına gelindiğinde, Ermeni Devrimci Federasyonu'nun (ARF) (1890'da kurulan bir milliyetçi-terörist parti), serbestçe verilen bağışlar yeterli olmaktan uzak olduğu için geniş çapta haraç uygulamasına ihtiyaç duydu. On yıl sonra ARF, sadık bir Osmanlı vatandaşı olduğu için Van belediye başkanı Bedros Kapamaciyan'a suikast düzenledi.

1915te tam olarak ne oldu?

1912'den bu yana Rus politikası değişti. Başlangıçta Rusya Ermeni milliyetçiliğini destekledi, ancak St-Petersburg 19. yüzyılın sonunda, Fransa (Osmanlı İmparatorluğunu korumak isteyen bir güç) ile müttefik olduklarından ve Ermeni milliyetçileri onların kontrolünden kaçıp İngiltereye sığınabileceğinden daha belirsiz ve daha ihtiyatlı hal aldı. İtalya'nın Osmanlı İmparatorluğu'na yönelik saldırısı ve ilk Balkan Savaşı'nın patlak vermesinden sonra Rusya, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı çok agresif bir politikaya döndü ve ARF ile çabucak uzlaştı. Ajan provokatörler 1913'te Doğu Anadolu'ya gönderildi. ARF ve diğer Ermeni milliyetçi partilerinin (özellikle Hınçak) aşağıda belirtildiği şekilde bir stratejileri vardı. İlk olarak, hem gönüllü toplayarak (Rusya, Osmanlı İmparatorluğu, Bulgaristan, ABD vb. ülkelerden Ermeniler) hem de milis faaliyetleri yoluyla doğuda Rus saldırılarını desteklemek. En etkileyici ve en ünlüsü, 1915 Nisan'ında Van'daki isyandır. İçeriden Ermeni isyancıların, dışarıdan da Rus ordusu içindeki Ermeni gönüllülerinin katılımıyla, Van vilayetinin çoğunun Rus ordusu tarafından fethedilmesini mümkün kıldı. Ancak, Ekim 1914'ten bu yana Erzurum, Sivas gibi illerde her zaman yinelenebilir bir stratejik düşünce ile milis faaliyetleri vardı: Osmanlı ordusunun ve telgraf hatlarının tedariği için yeterli olan birkaç yolun kesilmesi.

İsyan stratejisinin bir başka yönü de Mersin, İskenderun veya her ikisinde de Fransız-İngiliz çıkarmasını provoke etmekti. Amaç bir kez daha Osmanlı ordusunun malzemelerini kesmek ve özellikle Zeytun'da (şimdi Süleymaniye) isyanları örgütlemekti. Sonuncusu,

Çanakkale (Dardanelles) savaşının ilk haftalarında, malzemelerin savaş alanına ulaşmasını önlemek için bir kez daha, Bursada daha küçük ama yine de tehlikeli ayaklanmalardan oluştu.

Ancak, Dünya Savaşı bağlamında, Osmanlı hükümeti artık tüm bu ayaklanmaları bastırmak için yeterli insan gücüne sahip değildi. Sonuç olarak, bir dizi yerel bastırmayı denedikten sonra, Mayıs 1915'in sonunda sivil nüfusun bir kısmının yerinin değiştirilmesine karar verildi (Onnik Ihsan, Manuk Azaryan ve Osmanlı Bankası genel müdürü Berç Keresteciyan gibi milletvekilleri de dahil olmak üzere yaklaşık 500.000 Ermeni muaf tutuldu.). Bu yöntem İspanyol ordusu tarafından Küba ayrılıkçılarına karşı, İngiliz ordusu Boers milislerine (Güney Afrika'daki Hollandalı yerleşimciler) karşı ve Amerikan ordusu tarafından Filipinli ayrılıkçılara karşı kullanılmıştı. Tüm bu üç durumda da salgınlar ve yetersiz beslenme nedeniyle insan zayiatı ağırdı, ancak ırksal veya dini bir nefret yoktu ancak politik bir çatışma söz konusuydu. Kübalılar geleneksel olarak Katoliktir ve çoğu İspanyol kökenli; Boersler geleneksel olarak Protestan ve ana fiziksel türü ana İngiliz türüne yakındır.

Yer değiştirilen Ermenilerin kaderi, konvoyun kalitesine, yeterli gıda kaynaklarının olup olmamasına ve kamu güvenliğine bağlı olarak son derece değişkendi. Kasım 1914'ten Mayıs 1915'e kadar, hem Ermeni isyancılar hem de Ermeni gönüllüler, genellikle korkunç sakatlıklar ve canice eylemleri ile düzinelerce Müslüman sivili katletti. Doğu Anadolu'daki Kürtler ve Ermeniler arasındaki onlarca yıl süren çatışmayı daha da kötüleştirdi. Ayrıca Çerkezler arasındaki 1864 sınır dışı edilme olayının hatırlanmasını yeniden canlandırdı. Üçüncü tür kamu güvenliği sorunu, Anadolu'da hatta Suriye'nin bazı bölgelerinde ve bugünkü Irak'ta saf ve basit bir haydutluktu. Osmanlı jandarması, büyük ölçüde Fransız eğitmenler sayesinde, Abdülhamit'in saltanatı sonunda ve Jön Türkler hakimiyetinde çok daha etkili oldu, ancak çoğunluğu 1914'te savaş alanında savaşmak için seferber edildi.

Tüm bu sorunlara rağmen, katliamlar tehcir sırasında veya tehcir bölgelerinde hiç genel değildi. Örneğin Çukurova ovasında hiçbir ölüm gerçekleşmedi. Cemal Paşa'nın demir yumrukla yönettiği Şam vilayeti, Suriye'nin doğusundan daha güvenli bir tehcir bölgesiydi. Bu vilayetteki görece sınırlı sayıda suç acımasızca cezalandırılıyordu. Benzer şekilde Osmanlı makamları, Amerikalı, Alman ve daha sonra İsviçreli hayırseverlerin yardım dağıtımını engellemedi. Rus işgalinden kaçan Müslüman mülteciler bu hayırsever devletlerin ilgisini Ermenilerden çok daha çekiyordu. Osmanlı makamları bu durumu sadece kontrol ettiler.

Dolayısıyla, hiçbir açıdan, bu olaylara soykırım denemez. Osmanlı Ermenilerinin tüm dünya savaşı ve sonrasındaki demografik kaybı Rus ordusu tehciri nedeniyle 150.000, 1918-1919 yıllarında Erivan'daki salgınlar nedeniyle 50.000 (burada sadece buraya sığınan Osmanlı Ermenilerinin kayıplarını sayıyorum) ve çatışmalar nedeniyle düzinelerce bin kişi dahil, 600 / 642.000 olduğu tahmin edilebilir. Bu arada Ermeni milliyetçiler ve Kazaklar 500.000'den fazla Müslüman'ı öldürdü.

Çatışma 1918'den sonra da devam etti, ama bu sizin sorunuzun ötesinde.

Soykırım konusunda Ermenilerin propagandasının başlangıç noktası nedir? Onlar için soykırım belgeleri nelerdir?

Başlangıcı, diyebilirim ki, Birinci Dünya Savaşı sırasında ve hemen sonrasındaydı. Tehcirden önce bile Rusya, Osmanlı hükümetini etkili önlemler almaya caydırmak (beyhude) için etkilemeye çalıştı. Mütareke sonrasında, Osmanlı Ermenilerinin abartılı tek gerçek trajedisi, "Entegre Ermenistan" (Dağlık Karabağ'dan Mersin'e) iddialarını haklı çıkarmak için ana argümanlardan biriydi. 1922'den sonra Türkiye'ye karşı Ermeni milliyetçi faaliyetleri durmadı, sadece doğası değişti. Örneğin ARF, 1924'ten 1927'ye kadar altı kez Mustafa Kemal'e (Atatürk) suikast düzenlemeye ve 1923 ve 1931'de iki kez İsmet İnönü'nü öldürmeye çalıştı.

Stalinin Türkiyeye karşı toprak iddiaları bağlamında 1945-1948de savaş zamanı propagandasına dönüş gerçekleşti, ancak soykırım kelimesi o zaman Ermeni milliyetçileri tarafından neredeyse hiç kullanılmadı. Soykırım iddiası bu bağlamda 1964-1965'te başladı. Bir yanda diasporanın geleneksel yapıları (Gregoryen kilisesi, ARF, Hınçak ve Ramkavar partileri), diğer yanda Sovyetler Birliği arasında çıkarlarla karşılaşıldı. Türkçülük karşıtlığı, asimilasyona karşı tek etkili yöntem olarak görülüyordu (ve hala da kabul edilmektedir); Fransa ve ABD'de Türkiye'yle (NATO üyesi ve Avrupa Topluluğuna aday bir ülke) gerginlik yaratması Moskova'da oldukça faydalı görülüyordu.

Belgelere gelince, sahtecilikle başlamalıyız. Sözde On Emirin Kanadalı tarihçi Gwynne Dyer tarafından 1973'te uydurma olduğu kanıtlanmıştır, bu yüzden ısrar etmeye gerek yoktur. Ne olursa olsun, hala kullanılıyorlar. Andonian belgeleri (1920'de yayınlandı) 1980'lerin ortalarına kadar yaygın olarak kullanıldı ve son yıllarda tekrar moda oldu. Bütün delillerin sahte olduğunu açıklamak için bir kitap bile yetersiz kalır. Sadece birkaç örnek: Üç sahte telgraf, iki sayı grubundan ve üç rakam grubundan oluşan bir karışımla şifrelenir - deşifre etmeyi pratik olarak imkansız kılacak bir karışım. Son zamanlarda Taner Akçam adında bir Alman sosyolog, şifrelenmiş otantik belgeleri sunarken cevap vermeye çalıştı ☀ Sadece iki gurup sayı ile!

Kimse bu yöntemin var olduğunu iddia etmedi. Bu saçma bir cevap. Diğer bir konu, bu telgraflardan dördünün çift çizgili kâğıda yazılmasıdır. Akçam basit çizgili kağıt göstererek cevap veriyor. Üçüncü örnek, İçişleri Bakanı Talat'ın emir verirken Bakan ya da Bakan Talat ı imzalaması, ama asla İçişleri Bakanı Talat ı imzalamamasıdır. Aram Andonian'ın Talat'a atfettiği tüm telgraflar İçişleri Talat Bakanı olarak imzalandı. İmzalı bile olmayan biri hariç (beceriksiz bir sahtekarlık çalışması). Kimse bununla ilgili hiç bir açıklama yapmadı.

İkinci kategori, çoğunlukla Osmanlı ve Alman olmak üzere, kasıtlı olarak çarpıtılan özgün kaynaklardır. Vahakn Dadrian ve öğrencisi Taner Akçam, otantik kayıt tahrifatlarının ana uzmanlarıdır. Makalemi okuyabilirsiniz mesela: Deneme Makalesi - İnsanlığa Karşı Bir Suçu 'Kanıtlamak ?, Müslüman Azınlık İşleri Dergisi, XXXV-1, Mart 2015, s. 141-157; Guenter Lewy, Osmanlı Türkiye'sinde Ermeni Katliamları, Salt Lake: Utah Üniversitesi Yayınları, Erman Şahin, Derleme Makalesi: Akçam'ın Tarih ve Ermeni Soykırımı Versiyonunun

İncelenmesi, Müslüman Azınlık İşleri Dergisi, XXVIII-2, Ağustos 2008 303-319.

Üçüncü bir kategori, 1919-1920 yıllarında İstanbul'da gerçekleştirilen duruşmaların yayınlanmış halleridir. Çeşitli kararların ve duruşma açıklamalarının kasıtlı olarak yanlış yazılmış olmasının yanı sıra, bu davaların adil bir prosedürün temel kurallarına uymadığı vurgulamak gerek: Çapraz bir sorgulama yoktu; soruşturma sırasında bir avukat size yardımcı olmazdı ve Nisan-Ekim 1920 arasında, duruşma sırasında bile bir avukattan yardım isteyemezdiniz. Tüm suçu sadece CUP'a yüklemek teşebbüsü ile Damat Ferit Paşa kabinesi tarafından örgütlendiler. Kabine düştükten sonra, Nisan ve Ekim 1920 arasında ilan edilen karar için temyiz hakkı geri getirildi. Cümlelerin çoğu (ve tüm cinayet şiddetiyle ilgili) Ocak 1921'de temyizde iptal edildi.

Türkiye'deki bazı çevrelerin düşüncelerine göre; Ermeni diasporası sorun çıkaran taraf ama Ermenistan'dakiler daha ılımlı. Diaspora olmasaydı, iki ülke arasında bir uzlaşma olurdu. Sizce bu iki yapının 1915 olaylarına bakışında bir fark var mı?

Yapılara bakarsak, aralarında önemli bir fark yoktur. Hem Ermenistan'da hem de diasporada makul Ermeniler var ama hiçbir yerde güç sahibi değiller. Erivan'ın bütün kabineleri önce Batı Azerbaycanın (Dağlık Karabağ ve diğer yedi ilçe) istilasına sonra da işgaline öncelik verdiler hep. Diasporaya finansal ve politik açıdan ihtiyaç duymalarının nedeni budur. Bir Ermeni hükümeti işgalin sonunu Azerbaycan ve Türk yatırımlarıyla değiştirirse, diaspora işlevsiz ve güçsüz hale gelir.

Bir diğer çarpıcı örnek de arşivlerdir. Yaklaşım Erivan ve diasporada da aynıdır. Massachusetts, Watertown'daki ARF arşivlerine erişim talebi e-postalarıma hiçbir yanıt alamadım. Bu durum aynen Ermeni Ulusal Arşivleri için de geçerli: Bir Kürt milliyetçisi Yektan Türkyilmaz bile Erivan'da tutuklandı, çünkü Ermeni soykırımı ifadesini savunma yönteminin Ermenistan hükümeti tarafından yeterince Türk karşıtı bir ifade olmadığı düşünülüyordu.

Ermeni milliyetçileri sadece güç dengesinden anlıyorlar. Açıklıkları daima zayıflığın kanıtı olarak yorumluyorlar.

1915 olayları için bugün Türklere ve Ermenilere ne söylemek istersiniz?

Hiçbir şey geçmişi yok etmeyi veya çarpıtmayı haklı gösteremez. Aşırı tutkular hiçbir sebebe tam olarak hizmet etmez.

Bay Gauin, çok teşekkürler.

*Cevaplayan Hakkında: Maxime Gauin - E-posta: gauin.maxime@wanadoo.fr - Twitter: @MaximeGauin

Doktorasını Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde, 1918'den 1923'e Fransız Cumhuriyeti ve Ermeni Komiteleri Arasındaki İlişkiler üzerine yapan Gauin, 'Ermeni meselesi' ve Fransız-Türk ilişkilerinin çağdaş yönleriyle ilgili olarak çalışmalar yapmaktadır.

https://www.beyaztarih.com/roportaj/fransiz-tarihci-maxime-gauin-ile-konustuk-1915-ermeni-meselesi

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: GAUIN, Maxime. 2026. "FRANSIZ TARİHÇİ MAXİME GAUİN İLE KONUŞTUK: 1915 ERMENİ MESELESİ - BEYAZTARİH.COM - 24.04.2020." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2020 / 8. Nisan 27. Erişim Ekim 30, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/Blog/FRANSIZ-TARIHCI-MAXIME-GAUIN-ILE-KONUSTUK-1915-ERMENI-MESELESI-BEYAZTARIH-COM-24-04-2020

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır